אלו ת"ח ור"ל סבר לה ¢כדדרש רבא יאני

חומה זו כנסת ישראל ושדי כמגדלות אלו

בתי כנסיות ובתי מדרשות יורב (6) נחמן בר רב

חסדא רמא כרגא ארבנן אא"ל רב נחמן בר

יצחק עברת אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי

אדאורייתא דכתיב 2אף חובב עמים כל

קדושיו בידך אמר משה לפני הקב"ה רבונו

של עולם אפילו בשעה שאתה מחבב עמים

כל קדושיו יהיו בידך והם תכו לרגלך תני רב

יוסף אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם

מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה

ישא מדברותיך לישא וליתן בדבורותיו של מקום אדגביאי דכתיב יגם כי יתנו בגוים

עתה אקבצם ויחלו מעם ממשא מלך ושרים

אמר שעולא פסוק זה בלשון ארמית נאמר אי

תנו כולהו עתה אקבצם ואם מעט מהם יחלו

ממשא מלך ושרים אדכתובי דכתיב ימנדה

בלו והלך לא שלים למרמא עליהם יואמר רב

יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זו כסף גולגלתא

והלך זו ארנונא רב פפא ירמא כריא חדתא

איתמי א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב

פפא ודילמא לא מידויל א"ל מישקל שקילנא

מנייהו אי מידויל מידויל ואי לא במהדרנא

לה ניהלייהו האמר רב יהודה הכל לאגלי

גפא אפילו מיתמי יהאבל רבנן לא צריכי

נטירותא יהכל לכריא פתיא אפי' מרבנן יולא

אמרן אלא דלא נפקי באכלווא אבל נפקי

באכלווא רבנן לאו בני מיפק באכלווא נינהו:

רבי פתח אוצרות בשני בצורת אמר יכנסו

בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי

הלכה בעלי הגרה אבל עמי הארץ אל יכנסו

דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנם אמר לו רבי

פרנסני אמר לו בני קרית אמר לו לאו שנית

א"ל לאו אם כן במה אפרנסך [א"ל] פרנסני

נו א מיי פ"ו מהלכות מ"ת הלכה י סמג עשין יב טוש"ע ח"מ ס" קפג סעיף ה וטוש"ע י"ד ס" רמג סעיף ב: נח ב ג ד מי" פ"ו מהל' שכנים הל' וו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף

פנ טוש"ע ח"ת סיי קסג סעיף ד: בש ה וז מיי שם ופ"ו מהלי מ"ת הלי י סמג שם וסיי יב טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי

רמג סעיף א ב:

רמג סעיף א ב:

ח טוש"ע י"ד סי רנא

סעיף יא:

מא ט מיי פ"ד מהלי ע"ו הלי

םב י מיי פ"ט מהל' נדרים בלי יו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סיי ריו סעיף לב: סג כ מיי פ"ט מהלי מתנות עניים הלי יב סמג עשין

קסב טוש"ע י"ד סי" רנו סעיף

ה: סד ל מייי פייו מהלי שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סיי קסג סעיף ב: סה מ מיי שם הלי ו סמג שם :טוש"ע שם סעיף ד סו ג ס ע מיי שם ופ"ו מהלי מ"ת הלכה י סמג שם טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סיי

רמג סעיף ב: סו פ צ מיי' פ"ו מהל' מתנות עניים הלכה יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי" רמח סעיף

סמג עשון קסג טוש״ע י״ד סי רנד סעיף ב: סמ ר מיי שם הלי י סמג שם טוש״ע י״ד סי רנב סעיף א:

תורה אור השלם

ו אָנִי חוֹמָה וְשְׁדֵי כַּמִּגְדְּלוֹת אָז דְיִיתִי בְעִינָיו בְּמוֹצְאַת שיר השירים ח י 2 אף חבב עמים כל קדשיו 2 אָף וֹתֵב צָּמָיִם בֶּל יְוְשְׁיוּ בְּיָדֶךְ וְתַם תְּכוּ לְרְגְלֶךְ יִשְׂא מִדְבְּרֹתָיף: דברים לג ג 3 גָם כִּי יִתְנוּ בַגוֹיִם עַתְּה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך שרים: הושע חיים: 4 ולכם מְהוּדְעִין דִּי כְּל בְּהַנְּיָא וְלְלָיֵא וְמְרֵיא תָרְעָיָא בְתִּנְּא וּפְלְתִי בִּית אֶלְהָא דְנָה מֵנְדָה בְּלוֹ וַהַלְךְ לְא שׁלִיט לְמִרְמֵא עֲלִיהֹם: עורא ז כר

רבינו גרשום (המשר)

בעל הלכות. זה ששונה ברייתות. אף על גב דבדוכתא אלו בעלי משנה הכא הואיל ותני בעלי משנה צריכין למימר דהלכות אלו ברייתות הן: ככלב וכעורב. דכתיב ורחמיו על כל מעשיו: רבי לטעמיה. שלא היה רוצה לפרנס עם שלא היה רוצה לפרנס עם הארץ דההוא דמי כלילא. שהשליך המלך מס על יושבי טבריא כדי שיקנו לו כתר: אמר להו. לא תסייען [לכו] אפור ליוו: לא הוט כן (לפון רבנן: ערקינן. דלא מצינן למיתן כולי דמי כלילא אמר להון ערוקו: דלייה לדמי להו ערוקו: דלייה לדמי כלילא. על ההוא פלגא דאשתייר: פקע כלילא. בטל גזירת הכתר: הראיתם שאין פורעניות בא לעולם אלא עליהן ליתן דמי כתר שכל זמן שאחד מעמי הארץ היה שם

וזרו ושור לא וזרו: פיםקא ויהא כאנשי העיר. ליתן בכל מילי שנותנין בני העיר שנים עשר חדש: החמרת והגמלת. שיירא של חמרין העוברים וגמלין העובוים ממקום למקום ולנה בתוך עיר הנדחת והודחה עמה כדכתיב וידיחו וממונן אבד כאנשי עיר הנדחת כדכתים הכה תכה את יושבי העיר וגו': הן נדונין בסקילה וממונז פלט. הואיל ולא

יום הוי כיושבי העיר וקשיא למתני׳ דבעי י״ב חדש 5) למיקרייא מיתבא מתא לא בעינן אלא ל׳ יום ונידון כמותם משום דהכתוב מיירי בלשון יושבי כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וגו׳ אבל למיקרייא מבני מתא להיותן כאנשי העיר ליתן עמהם לכל דבר לא הוי עד י״ב חודש כדתניא המודר וכו׳: ולכל מילי. כלומר דמשמע במתני׳ שלא יתן כלום בדבר עד י״ב חודש והא תניא רבו לא הוא על ייבר והוא של רותניא החודר דוכוץ להלל מילי. כנוסהו המשמע במתניי שא יותן כלום בדבו על ייבר והוא שהא תניא נמי הבא לעיר ונשתהה שם לי יום חייב ליתן לתמחוי היינו כלי שבו נותנין מאכל ומקבצין וגובין מכני העיר ליתן מנוש של ערב שבת בתמחרי להאכיל לעניי העולם העוברים עליהם ואם נשתהה שם ג' חדשים יתן חלקו לקופה של צדקה שגובין מע"ש לערב שבת לפרנס עניי אותה העיר ואם נשתהה ה' חדשים חייב ליתן ג) חלקו העיר שקורין שפיצ"א ותירות שעושין חוץ לחומה לחזוק העיר אלמא לכל מילי לא בעינן י"ב חדש: הכל לפסי. מן הכל גובין לצורך תקון פסי העיר: לשורא. לחזוק החומה: לפרשא. שקונים סוסים לפרשים (כפי) וכדין שיצאו חוץ לעיר לעייז אם ובאון גייסות: לטורזינא. לצורד וכלין זייז שנושאיז אותז שומרי חומות העיר: בר מריוז. איש א' היה עשיר גדול: אנא לאחשובינהו בעינא. שיהיו חשוביו בכל דבר מצוה כמו אביהו:

בבנין בית המקדש ה"נ אין להטיל מס על לומדי תורה: ותלך זו ארנונא. פי׳ בקונטרס עישור בהמות ותבואה כו׳ ור״ח פי׳ ארוחת דורון לשלטון העובר ממקום למקום שנותן לו כל עיר ועיר ארוחה ופירושו מלשון

ויבא הלך לאיש העשיר (שמואל ב יב): בריא פתיא. פירש ר״ח להסיר גבשושית מרחובא העיר: איפרא הורמיז. פר״ח דמשמעות הלשון חן מאת המקום איפרא כמו אפריון נמטייה לר"ש (ב"מ דף קיט.) הורמיז שם שכינה כי ההיא דס"פ אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לט. ושם ד"ה דהורמיז) מפלגא דידך ולעיל דהורמיז בזיי"ן מפלגה ולתחת דהורמין בנו"ן כמו הורמין בר לילחא לקמן (דף עג.): (לעיל) בבלב ובעורב. כמו שפי׳ הקונטרס והיינו דכתיב נותן לבהמה לחמה לבני עורב וגו' בהמה בגימטריא כלב: יתיב רב יוסף וקא מעיין בה. וא״ת וכי לית ליה ביבש קלירה תשברנה וגו' (ישעיה מ) כדאמרי׳ בפירקין (דף י:) וי״ל דקבל׳ משום שלום מלכות כדעבד רבא לקמן ושם) וכי היכי דפלגינהו רבא לעניי עובדי כוכבים ה"נ פדה בהו רב יוסף שבויי עובדי כוכבים ומיהו לא לריכי להכי אלא כדפירש הקונט׳ ש דרבא דקבלה משום שלום מלכות וכיון שאמר לו ליתן למצוה רבה לא היה אפשר לחלחם לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפי׳ דעתו של עובד כוכבים (חולין זה.) אבל מעות המתחלקים לעניים אין כאן גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילין לפרנסם ב כדאמר בהנוקין (גיטין דף סא.) מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום והא דקבל מההוא טייעא דנדב שרגא לבי כנישתא בפ״ק לעלכין (דף ו: ושם ד״ה עד) לע"ג דהתם לא היה שלום מלכות התם טעמא משום דהוו כמו קרבן ואמריגן (מיר פב.) איש איש לרבות נכרים

שנודרים נדרים ונדבות כישראל:

ככלב וכעורב פרנסיה בתר דנפק "יתיב רבי פדיון וקא מצמער ואמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו ר' שמעון בר רבי שמא יונתן כן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה מימיו בדקו ואשכח אמר רבי יכנסו הכל רבי למעמיה דאמר רבי "אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ כההוא דמי •כלילא דשדו אמבריא אתו לקמיה דרבי ואמרו ליה ליתבו רבגן בהדן אמר להו לא אמרו ליה ערוקיגן [א"ל] ערוקו ערקו פלגיהון דְליוה פלגא אתו הנהו פּלְגא קמי דרבי א"ל ליתבו רבגן בהדן אמר להו לא ערוקיגן ערוקו ערקו כולהו פש ההוא כובם שדיוה אכובם ערק כובם פקע כלילא א"ר ראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ: וכמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר וכו': ורמינהי שיהחמרת והגמלת העוברת ממקום למקום ולנה בתוכה והורחה עמהן הן בסקילה וממונן פלט ואם נשתהו שם שלשים יום הן בסייף וממונן אבד אמר רבא לא קשיא הא לבני מתא הא ליתובי מתא כדתניא ייהמודר הנאה מאנשי העיר כל שנשתהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו פחות

בני העיר ויושב בבית אלל השער: מכאן מותר מיושבי העיר כל שנשתהא שם שלשים יום אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר ליהנות ממנו ולכל מילי מי בעינן י"ב חדש והתניא סישלשים יום לתמחוי שלשה חדשים לקופה ששה לכסות תשעה לקבורה שנים עשר סלפסי העיר אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן לכי תנן נמי מתניתין שנים עשר חדש לפסי העיר תנן: וא"ר אסי אמר ר' יוחנן מהכל לפסי העיר ואפי' מיתמי יאבל רבנן לא פיידרבנן לא צריכי נמירותא אמר רב פפא פלשורא ולפרשאה ולטרזינא אפילו מיתמי "אבל רבגן לא צריכי נטירותא כללא דמילתא כל מילתא דאית להו הנאה מיניה אפילו מיתמי רבה רמא צדקה איתמי דבי בר מריון א"ל אביי והתני רב שמואל בר יהודה ⁴אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפִדיון שבוים א"ל אנא ⁴לְאחשוִבינהו קא עבידנא סּקאיפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף אמרה ליהוי למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא מעיין בה מאי מצוה רבה א"ל אביי מדתני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפריון שבוים ישמע מינה

אנו סלמידי הכמים. אלמא אין לריכין חומה: [11] כנסס ישראל. 🥰 שליש למרבוא עליהם. לפי שהיו עקוקים במלאכת שמים כולם שוין לענין חומה וגודרים עלמן מלטמע בעובדי כוכבים: שאתה מהבב עמים. שאתה מלהיב להם פניך להשליטן על בניך: כל קדושיו. של ישראל בידך [הס] לשומרן: בלשון ארמי נאמר. יתנו תרגום של ישנו

כמו ושננתם ותנינון (דברים ו): אם תנו כולם. וכן רובן יהיו שונין ועוסקים בתורה כשיגלו בעמים: עתה אקבלם. בקרוב הקבלם: ויחלו מעט וגו'. וחף [אם] מועטין הן השונין בעמים יחלו ממשא מלך ושרים יהיו בטלים מלשאת משא מלך ושרים. יחלו כמו לא יחל לברו (במדבר ל): מנדה בלו והלך. דריום לוה את פחת עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה: מנת המלך. מגבת מסים שהן מטילין תמיד על בני המדינה: ארנונא. עישורי תבואות ובהמות מדי שנה בשנה: כריא חדתא. יציאת כריים באר חים חיים לשחוח: לא מידויל. לא ימלאו בו מים והפסדתם חנם ויתמי לאו בני מחילה נינהו דליחלו: לחגלי גפה. לשערי חומות העיר להליב בהן דלתות. אגלי דלתות כמו טרוקו גלי (ברכות דף כת.). גפא סתימה כמו מצא אחר הגפה באלו מליאות (ב"מ דף כה:): לכריא פתית. חפירת בור לשתות מים ועל שם הכלי המונח שם בבור תמיד לשתות בו עוברי דרכים קורהו פתיח: אפילו מרבנן. שהכל לריכין למים: דלא נפקי באכלווא. שאין הן עלמם יולאין בהכרזה לחפור אלא שוכרים פועלים: ככלב וכעורב. שחם הקב"ה עליהם (שבת קנה:) שנאמר יודע לדיק דין דלים (משלי כט) לפי שהכלב מזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלשת ימים וגבי עורב כתיב לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמו) לפי שהעורב אכזרי על בניו והקב"ה מזמין להן יתושין מתוך לוחתם וחוכלין: דמי כלילה. עטרה למלך קיסר: אחו. עמי הארץ לקמיה דרבי: דליוה לפלגא. מחל המלך דמי החלי וסילקה מעליהן: שדיוה אכובס. הטילוה פחתי המלך על הכובס: החמרת והגמלת. שיירא של חמרים ושל גמלים: הרי אלו בסקילה. כדין שאר יחידים: יחובי מחא. בשלשים יום וגבי עיר הנדחת כתיב יושבי העיר (דברים יג): ולכל מילי. ומקמי הכי לא יהיב מידי עם בני העיר: שלשים יום לתמחוי. כיון ששהה שם שלשים יום גובין הימנו [גבאי] תמחוי מאכל לעניים: **לקופה**. לצדקה: לכסות. עניי העיר: לקבורה. לקבור עניי העיר שהיא יליאה יתירא: לשורא. לתיקון החומה: לפרשא. פרש (ט שהולך סביבות העיר לשומרה ולידע מה היא לריכה: לטרזינא. שומר כלי זיין של

ל) ופסחים פו.ו. ב) מ״ל רב לו) [פטמים פוז, כ) ע מדים הונא, ג) מ״א רבא, ד) נדרים קב:, ס) נ״מ קח, ו) [שם ולעיל ז:], ו) [שבת קלט. ע״ש יבמות סג. ע"ש], ח) [פי' נגנב נזר המלך אמר המלך הואיל . ופשעו היהודים בשמירת העיר ופשעו היהודים בשמירת העיר ישלמו דמי הגזר. ערוך ערך כליל ה'], ש) סנהדרין קיב. ע"ש, י) [סנהדרין שם מוספחת נדרים פ"ב], כ) [מוספחת דפתה פ"ד], ל פי, קרשי עד לחוק שערי העיר. ט פיי קרשי עד לחוק שערי העיר. ערוך ערך פס אי), מ) [לעיל ז: וש"כן, ט) [עי פירש"י נדה כ: ובתענית כד:], מ) צ"ל דרב יוסף.

גליון הש"ם

רש"א,

. גמרא המודר הנאה מאנשי העיר. עיין בר"ן נדרים דף פג ע"ב ד"ה ר"נ אמר: שם דרבנן ל"צ נפירותא. עי' רבינו יונה

הגהות הב״ח

(ה) גמ' רב חגן כר רב חסדה רמה כרגה וכו' עבר מר הדאורייסה: (ב) רש"י ד"ה לתנות מנות (כ) בשיר לכ לפרטת פרט הרוכב סביבות: (ג) תום' ד"ה יתיב וכו' כדפי הקונטרס דרב יוסף קבלם הכא מטוס שלום. נ"ב לקמן דף י"א ד"ה דלא סיימוה:

מוסף רש"י

ב/ו בון - , ב אלו ת"ח. המניקין לחרים כשדיים הללו (פטחים פו). הכל לאגלי גפא. הכל מסייעין לייר ולהעמיד לגדור חומת העיר ולהעמיד שעריה שלא יכנס לבא שונאים לעיר. אגלי, שערים כמו (ברכות כת.) טרוחו גלי. גפא, סתימת כת), טרוקו גלי. גפה, סמיתמ העיר כדמנן (נ"מ כה:) מלא אחר הגפה גחולות (ב"מ קח.), אבל רבגן לא צריכי נטירותא. מורמו משמרמו, כדכמיב (משלי ו) בשכבך חשמור עליך (נ"מ שח.), הכל לכריא עליך (נ"מ שח.), הכל לכריא פתיא. לכרות מעין או בורות למים לשתות, אפילו מרבנן. שהרי גם הם לריכים לשתות, ועל מפניון נמטיים מיש. התמין כמ כמו (לקמן עג.) הורמיז בר ליליתם, כלומר יופי שדים היה לה (נדה ב:). שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף. משום שלום מלכות קבלינהו, ולא אפשר ליה לחלקן לעניי עכו"ם. שאסור לגנוב דעת (לקמן יא.).

מוסף תוספות

י. א. דרבנן נמי צריכין שיהא בעיר שוק קבוע כדי שימצאו כל צרכיהם. ריטנ״ה. ב. [אבל רגילין לפדותן, שמותר. מסר״ס].

רבינו גרשום

אלו ת״ח. שלומדין זה מזה כתינוק יונק משדי אמו: וריש רבון דריש האי אני חומה בכל ישראל ולא בצדיקים בלבד: כרגא. כסף גולגלתא: אע״פ . ממשלה בזמן שישראל בגלות אעפ״כ קדושיו של ישראל העוסקים בתורה יהיו מסורין בידך: לרגלך. משמע בשבילך ומשמע רגל

ממש: יתנו בגוים. בלשון ארמי כמו ושנתם ותתנינון כלומר גם יתנון שעוסקים בתורה כולהו עתה אקבצם מגלותם ואם מעט מהם יעסקו יותו בארים, בשוק אומי כמו השתום החומים, כילוה גם יחוק שפרסף במהוה רכוחה ומה אקבם במהום האם שנה שנה יעסקו ויחלו אותו מעם ויחלו כמו לא יחדרו: מנת המלך. שנותנין מתנות למלך מסים: ארנונא. מס של קרקע: כריא חדתא. חפירה גדולה שחופרין ליכנס שם מים הרבה להשקות ממנה שדות ע"י דלייה ודרך נגרים ופסק 4) ליתן ליתומין חלק בחפירה זו שהן נהנין ממנה כאחרים: לא מידויל. שלא ינבעו המים ונמצאת מוציא מעות יתומים בכדי: לאגלי גפא. זהו שעושין מחיצה או גדר סמוך להומת העיר מבחוף כלומו שערים שעושין שעושין שעושין שווים במידול במוציה או היותנה ועל שם כך קרי אנלי גפא לשון הגפה דלתות כלומו לענול שערים שעושין החיבה במידול במידול במוציה שהומה על של בליטות מפוני מה לחומר מלומו כלומו להבינו מכונים והיותנה במידול היותנה במידול המוציה במוציה מהומה במידול המוציה במידול מידול המוציה במידול המוציה מוציה מוציה מידול היותנה במידול המוציה מידול המוציה מוציה מידול המוציה מידול המוציה מוציה מוציה מידול המוציה מידול המוציה מידול המוציה מוציה מוציה מידול המוציה מוציה מוציה מידול המוציה מידול המוציה מוציה מוציה מידול המוציה מידול המוציה מוציה מוציה מוציה מוציה מידול המוציה מוציה . לפני פינת העיר משום מצור העיר: לכריא פתיא. שחופרין למלאות ממנו מים לשתות ועל שם כך קרי ליה כריא פתיא שדולין בכלי חרס כמו (ברכות ג וש"מ) פתיא אוכמא: אפי׳ מרבנז, שהז שותיז ממנו כאחרים: ואי קא נפקי באכלוזא. כלומר שיוצאיז חבורות בני העיר הן עצמן (ואינן) [ואינהו] חופרין ואינן שוכרין רבנן לא עבדי הכי מפני כבוד תורה: פתח אוצר בשני בצורת. לפרנס עניים: